

Täysistunto

Keskiviikko 26.10.2022 klo 14.00—18.33

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi pakkokeinolain ja esitutkintalain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 217/2022 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Matti Vanhanen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja hallintovaliokunnan on annettava lausunto.

Lähetekeskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. — Keskustelu, ministeri Henriksson.

Asian käsittelyssä noudatettiin aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Keskustelu

14.58 **Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies, värderade talman! Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi pakkokeinolakia, esitutkintalakia ja eräitä niihin liittyviä lakeja. Pakkokeinolainsäädäntöä koskevien muutosten tarkoituksena on ensinnäkin selventää pakkokeinolainsäädännön sellaisia säännöksiä, jotka ovat käytännössä osoittautuneet epäselviksi tai tulkinnanvaraisiksi. Tarkoituksena on myös tehostaa pakkokeinoasioiden käsittelyä siltä osin kuin tämä voidaan tehdä vaarantamatta käsittelyä kannalta olennaisia perusoikeusintressejä.

Värderade talman! Syftet med ändringarna i den här lagstiftningen om tvångsmedel är för det första att förtydliga sådana bestämmelser i tvångsmedelslagstiftningen som i praktiken har visat sig vara oklara eller lämna rum för tolkning. Dessutom föreslås flera ändringar som stärker de grundläggande fri- och rättigheterna för personer som är föremål för tvångsmedel.

Lisäksi ehdotetaan tehtäväksi useita pakkokeinon kohteena olevan henkilön perusoikeus-suojaa vahvistavia muutoksia. Nämä perustuvat voimassa olevasta sääntelystä erityisesti laillisuusvalvontaan ja oikeuskäytännössä esiin nousseisiin huomioihin.

Kiinniotetun tai pidätetyn henkilön sekä tutkintavangin yhteydenpidon rajoittamista koskevaa sääntelyä ehdotetaan uudistettavaksi selventämällä yhteydenpitorajoitusten alaa ja niiden valvontaa koskevia vastuita. Lisäksi ehdotetaan, että edellytettäisiin erityisen painavia syitä sellaisille laajoille yhteydenpitorajoituksille, jotka koskevat yhteydenpitoa nimeämättömään joukkoon henkilöitä. Tätä on pidettävä perusteltuna, koska kyseinen rajoitus sisältää varsin voimakkaan puuttumisen rajoituksen kohteena olevan henkilön perus- ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 116/2022 vp

ihmisoikeuksiin, ja siksi rajoitustoimen käytössä sääntelyn välttämättömyyteen ja tarkkarajaisuuteen liittyvät vaatimukset korostuvat.

Salaisten pakkokeinojen osalta ehdotetaan muun ohessa, että telekuuntelua saisi käyttää nykyistä useamman rikoksen selvittämisessä. Lisäksi lupaa telekuuntelulle tai televalvonnanle ei enää jatkossa lähtökohtaisesti rajoitettaisi vain tiettyihin nimettyihin teleosoitteisiin tai telepäätelaitteisiin. Tämä on keskeistä menettelyn tehokkuuden kannalta, koska erilaisten telepäätelaitteiden määrä kasvaa jatkuvasti ja nykyään laajoissa esitutkinnoissa uusia telekuuntelu- ja televalvontahakemuksia voidaan joutua tekemään jopa viikoittain.

Esitutkintalain osalta ehdotetaan ensinnäkin laajennettavaksi mahdollisuutta käyttää esitutkinnassa kuva- ja äänitallenteeseen tallennettua kuulustelua todisteena oikeudenkäynnissä. Lisäksi niin sanottujen putkakuolemien esitutkinnassa syyttäjä toimisi aina tutkinnanjohtajana, kun epäillään poliisin palveluksessa olevan henkilön syyllistyneen rikokseen.

Syyttäjän vaitiolo-oikeutta laajennettaisiin siten, että jatkossa kaikilla syyttäjillä olisi vaitiolo-oikeus luottamuksellisia tietoja antaneen henkilöllisyydestä sekä salassa pidettävistä teknisistä ja taktisista menetelmistä. Yleisen vaitiolo-oikeuden puuttumisen on nähty estävän erityisesti tietyissä vakavissa rikoksissa avoimen vuoropuhelun esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän välillä. Vaitiolo-oikeuden laajentaminen kaikkiin syyttäjiin olisi siten tarpeellista esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän välisen esitutkintayhteistyön tehostamiseksi.

Värderade talman! I sin helhet är det fråga om ett betydande ändringsförslag till lagstiftningen som huvudsakligen varit i kraft sedan ingången av 2014. Syftet med ändringarna är att göra brottsutredningen effektivare och samtidigt bättre trygga de grundläggande fri- och rättigheterna för parterna i straffprocessen.

Kokonaisuudessaan siis kysymyksessä on merkittävä muutosehdotus vuoden 2014 alusta pääosiltaan voimassa olleeseen lainsäädäntöön. Muutoksilla on tarkoitus lisätä rikostutkinnan tehokkuutta ja turvata samalla rikosprosessin osapuolien perusoikeuksia nykyistä paremmin. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Räsänen.

15.03 **Päivi Räsänen kd:** Arvoisa herra puhemies! Tämä hallituksen esitys on paksu, ja nämä ehdotukset vaikuttavat kannatettavilta, mutta lähinnä tässä on ymmärtääkseni kysymys, niin kuin ministeri totesi, tällä hetkellä epäselviksi tai tulkinnanvaraisiksi koettujen säännösten selkeyttämisestä. Varmasti on paikallaan, että telekuuntelua koskevia säännöksiä muutetaan tämän hetken haasteisiin sopivammiksi. Samoin tämä, että putkakuolemissa syyttäjä toimisi tutkinnanjohtajana esitutkinnassa, on varmasti paikallaan kirjata.

Kiinnitin itse huomiota pakkokeinolain 11 lukua koskeviin muutoksiin, joissa on kysymys pakkokeinojen käytöstä alle 15-vuotiaana rikoksiin syyllistyneisiin tai epäiltyihin:

Heidänkin kohdallaan tässä lähinnä täsmennetään niin, että tällä hetkellä nykyisin lain esitöistä ilmenevä oikeustila vahvistetaan lain tasolle, eli selkeytetään tätä lakia. Näin ymmärsin.

Ajattelen, että tämä on kyllä sellainen ongelma, jolle olisi jotakin tehtävä. Tämän hetken jengirikollisuus ja myös kouluväkivalta osoittavat, että nuorten osalta rikollisuus tulee

Pöytäkirjan asiakohta PTK 116/2022 vp

yhä raaemmaksi. Poliisi kertoo jopa kymmenvuotiaista väkivaltaisiin ryöstöihin osallistuneista, ja meillä on myös alle 15-vuotiaita vakaviinkin henkirikoksiin osallistuneita. Suomessa alle 15-vuotiaat eivät ole rikosoikeudellisessa vastuussa, ja edelleenkin alle 15-vuotiaana tehdystä rikoksesta epäiltyä ei saisi pidättää, vangita tai määrätä matkustuskieltoon.

Monessa länsimaassa rikosoikeudellinen raja on alempana, esimerkiksi Tanskassa, Saksassa ja Virossa 14 vuotta ja Alankomaissa peräti 12 vuotta. Itse ajattelen, että lapsen paikka ei toki ole vankilassa mutta kyllä rajoja tarvittaisiin. Tarvittaisiin keinoja ja mahdollisuuksia, jotka tulevat tietysti aika pitkälti sinne lastensuojelun puolelle, jossa kuitenkin sielläkään ei ole riittävästi keinoja puuttua näihin nuorten asioihin.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kilpi.

15.06 Marko Kilpi kok: Arvoisa puhemies! Aika lailla tarkalleen vuosi sitten jätin lakialoitteen liittyen poliisiin salaisiin pakkokeinoihin ja ylimääräisen tiedon hyödyntämiseen. Nostin siinä lakialoitteessa esille puutteita, mitä siihen silloin liittyi muun muassa ylimääräisen tiedon osalta: poliisi ei esimerkiksi telekuuntelussa pystynyt käyttämään ylimääräistä tietoa hyväkseen, mutta taas sitten ylimääräistä tietoa pystyttiin kuitenkin käyttämään syyttömyyttä puolustavissa tarkoituksissa, käytännössä tarkoittaen sitä, että rikoksesta epäilty saa käyttää ylimääräistä tietoa oman asiansa ajamiseen ja hyötyäkseen siitä mutta poliisi ei. On erittäin tärkeätä, että tämä epäkohta nyt korjautuu tässä ja muutenkin salaisia pakkokeinoja kehitetään parempaan suuntaan.

Tämmöisillä lainsäädäntöuudistuksilla on tarkoitus vahvistaa yhteiskuntaa eikä heikentää, ja olen hyvin vahvasti sitä mieltä, että tässä kohtaa yhteiskunta kyllä vahvistuu. Myöskin se, että on kansalaisten etu, on oikeusjärjestelmän etu ja on koko yhteiskunnan etu, että näin tapahtuu. Haluan tästä kiittää kyllä, tässä tapahtuu oikeita asioita. Tämä on kyllä myöskin kelpo esimerkki siitä, että myös oppositiosta käsin pystytään tekemään muutoksia ja vaikuttamaan asioihin, eli siinäkin mielessä tämä on merkityksellistä. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kemppi.

15.08 Hilikka Kemppi kesk: Arvoisa herra puhemies! Nähdäkseni kyseessä on erittäin merkittävä hallituksen esitys, ja kiitoksia ministerille, että se on tuotu näin selkeäsanaisesti tänne eduskuntaan.

Merkittävimpiä kokonaisuuksia:

Ajattelen, että tämä kiinniotetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpidon rajoittamista koskeva sääntely, jota nyt muutetaan tai ehdotetaan uudistettavaksi, on merkittävä. Nimenomaan yhteydenpitorajoitusten alaa ja niiden valvontaa koskevia vastuita selventämällä — ajattelen, että se on hyvä.

Lisäksi salaisten pakkokeinojen osalta ehdotetaan telekuuntelun sallimista nykyistä laajemmin ja käyttöä rikosten selvittämisessä. Tietenkin laitteiden laatu ja määrä muuttuvat jatkuvasti, ja ajattelen, että tämän osalta on hyvä, että lainsäädäntöä myös kyetään uudistamaan ajassa. Tietenkin tallennetta voidaan käyttää todisteena oikeudessa jatkossa, mikäli tämä esitys menee eteenpäin, ja se on suuri muutos.

Vaitiolo-oikeuden piiriin kuuluvat tiedot käsittääkseni koskevat muun muassa tietoja antaneen henkilön henkilöllisyyttä, ja sen osalta luottamus sitten paranisi tämän esityksen myötä. Ajattelen, että tämä on hyvä keino nimenomaan lisätä luottamusta tietojen saannis-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 116/2022 vp

sa ja tätä kautta saada ehkä uutta tietoa myös suhteessa nykytilaan. Tämä syyttäjän vai- tiolo-oikeuden laajentaminen on varsin tarpeellinen, ja pidän hyvänä, että se on sisällytetty tähän esitykseen.

Kyse tietenkin näissä toimissa on voimakkaasta puuttumisesta ihmisen perusoikeuksiin, minkä takia nimenomaan tämä tarkkarajaisuus ja oikeasuhteisuus näissä toimissa ja niitten käyttöönnotossa on oleellista, ja sen takia toivonkin, että tämän hallituksen esityksen läpi mennessä tämän yhteyteen liitetään myös selkeitä ohjeita siitä, missä tilanteissa ja missä olosuhteissa näitä keinoja voidaan hyödyntää. — Kiitoksia.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kinnunen, Jari.

15.10 **Jari Kinnunen kok:** Arvoisa puhemies! Olen tässä 20 vuoden aikana käyttänyt satoja ja satoja pakkokeinoja ja tehnyt niitä määräyksiä ihan tuolla käytännön tasolla. Pääsääntöisesti tässä uudistuksessa on äärimmäisen hyviä kohtia — ja kiitos siitä hallitukselle, että tämä esitys on tuotu tänne — mutta on siellä myöskin sellaisia, jotka eivät missään nimessä tule edistämään aineellisen totuuden selvittämistä. Yksi näistä on tämä yhteydenpitorajoitustasia, joka nyt tässä äsken tuli esille. Se on tälläkin hetkellä jo kuollut kirjain, ja sen valvonta vankiloissa on lähes mahdotonta, joiltakin osin täysin mahdotonta, joten näyttäisi siltä, että siinä lähdetään nyt ampumaan tykillä hyttystä.

Mitä tuossa äsken jo puhuttiin alle 15-vuotiaan rikollisesta teosta — ei rikoksesta vaan rikollisesta teosta — epäillyistä ja heihin kohdistuneista toimista, niin siinä kyllä meidän tarvitsee olla nyt hereillä ja pyrkiä saamaan asiaan ratkaisua. Tarkoitus ei varmaankaan ole alentaa rikosvastuun ikärajaa, mutta kyllä viranomaisella tulisi olla keinoja, erityisesti törkeiden rikosten osalta, joihinkin pakkokeinoihin, joilla sitten voitaisiin aineellista totuutta myöskin alaikäisten tekemien tekojen osalta edistää.

Kaiken kaikkiaan kiitän hallitusta tästä esityksestä ja toivon, että valiokuntakäsittelyssä tähän asiaan paneudutaan oikein kunnolla.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Meri.

15.12 **Leena Meri ps:** Kiitos, arvoisa puhemies! Varmasti paneudutaan erittäin hyvin tähän lakivaliokunnassa. — Olisin ottanut esille tuon, mistä oikeastaan edustaja Räsänen aloitti, että maailma muuttuu ja keskusrikospoliisikin on tuonut tänä vuonna alkuvuodesta esille, että esimerkiksi 12—14-vuotiaiden väkivaltarikokset ovat kasvaneet ja ne kohdistuvat sitten siihen saman ikäluokan kaveripiiriin tai muihin henkilöihin. Minusta me voisimme käydä keskustelun myös Suomessa rikosoikeudellisen alaikärajan alentamisesta. Perussuomalaisten uudessa kriminaalipoliittisessa ohjelmassa on esimerkiksi esitetty, että se voisi olla 14 vuotta. Muun muassa Virossa ja Saksassa se on 14 vuotta. Silloin kaikki nämä pakkokeinot tulisivat myös käyttöön. Tässähän on nyt tilanne, että alle 15-vuotiaiden osalta ei tule käyttöön pidättäminen, vangitseminen ja matkustuskielto, mutta joskus voisi olla esimerkiksi rikoksen selvittämiseksi hyvinkin tarpeellista, että nuori on hetken aikaa pidätettynä.

Tästä perussuomalaisten ehdotuksesta koskien alaikärajan laskua on esitetty tämmöisiä heittoja, että perussuomalaiset haluavat 12—14-vuotiaat vankilaan, mutta semmoistahan me ei olla koskaan esitetty. Miksi esittäisimme ja miten voisimme esittää, koska eiväthän nyt 15—17-vuotiaat tälläkään hetkellä pääsääntöisesti minnekään vankilaan joudu, jos ei

Pöytäkirjan asiakohta PTK 116/2022 vp

nyt puhuta jostakin vakavista henkirikoksista, ja miten nyt 14-vuotiailla olisi sitten ankarimmat rangaistukset? Joten korjattakoon tämä ehkä vastustajien väärä hokema pois tuolta ilmoilta.

Sitten olisin kysynyt ministeriltä oikeastaan, miten suhtaudutte: Tämä jengirikollisuus on tosi vakava, ja niin kuin olemme huomanneet, Ruotsissa on todella sellainen tilanne, että siellä ollaan melko pulassa jo, kun toisille asuma-alueille ei voi mennä, ja Ruotsin uusi hallitus on nyt tuonut esille erilaisia keinoja esimerkiksi siten, että tietyillä alueilla voitaisiin ratsata autoja ja ihmisiä helpommin, kun etsitään muun muassa aseita. Miten Suomessa, oletteko te ministeriössä edes harkinneet sitä, että me saisimme vähän kovempia työkaluja siihen, miten estämme rikoksia? Tällä hetkellähän pitää olla epäily rikoksesta, jotta voi mennä jotakin henkilöä katsomaan, että onko hänellä aseita. Jos olisi esimerkiksi joku nuorisoyoukko ja katsoisi, että nyt on vähän outoa toimintaa, niin voisi mennä katsomaan, onko taskussa teräaseita tai aseita. Nyt se ei ole mahdollista noin vain mennä ratsaamaan, ja tämä olisi yksi sellainen asia. Toivon, että te ministeriössä tätä pohditte. Me perussuomalaiset tulemme kyllä ajamaan tämänsuuntaista politiikkaa, ja toivomme, että muutkin heräävät tähän todellisuuteen.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Wallinheimo.

15.15 Sinuhe Wallinheimo kok: Arvoisa puhemies! Nämä tässä kokonaisuudessa esitetyt muutokset ovat kaikinensa hyviä muutoksia. Se, että salaisten pakkokeinojen osalta ehdotetaan muun muassa, että telekuuntelua saisi käyttää nykyistä useammin rikoksen selvittämisessä ja että lupaa telekuuntelulle tai -valvonnalle ei enää jatkossa lähtökohtaisesti rajoitettaisi vain tiettyihin luvan hakemisen hetkellä tiedossa oleviin telesoitteisiin, ovat kaikki todella hyviä uudistuksia ja varmasti antavat poliiseille lisää työkaluja.

Lisäksi se, että myös mahdollisuutta käyttää esitutkinnassa videotallenteeseen tai siihen rinnastettavaan muuhun kuva- ja äänitallenteeseen tallennettua kuulustelua todisteena oikeudenkäynnissä laajennettaisiin, on hyvin tervetullut uudistus. Kuten tässä edellä edustajat Kilpi ja Kemppi totesivat, tässä laissa on paljon hyvää, joten kiitän ministeriä jo tässä vaiheessa hyvästä valmistelusta ja toivon tälle menestystä valiokunnassa.

Puhemies Matti Vanhanen: Ministeri Henriksson.

15.16 Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson: Arvoisa puhemies! Kiitos myös näistä kaikista kommentteista.

Tämä on tärkeä uudistus, ja tässä ollaan kuunneltu myös meidän laillisuusvalvojamme ja on myös otettu huomioon ne ponnet ja lausumat, jotka eduskunta on aikaisemmin näistä asioista lausunut. Ne on tässä otettu nyt huomioon. Erittäin tärkeänä pidän myös tätä syyttäjän vaitiolo-oikeutta ja sen laajentamista, koska se myös merkitsee sitä, että poliisin ja syyttäjän välinen yhteistyö helpottuu, ja sitä me tarvitaan tässä maassa, elikkä sen takia tämäkin oli erittäin hyvä uudistus.

Nämä alle 15-vuotiaat: Niin kuin tässä on tullut esille, niin valitettavasti myös meillä alle 15-vuotiaat syyllistyvät rikoksiin ja joskus myös vakaviin sellaisiin, ja sen takia tämä selvittämisintressi on suuri ja sen takia myös näitä pakkokeinoja saadaan nyt käyttää myös alle 15-vuotiaisiin. Sitten on hyvä muistaa se, että vaikka meillä on 15 vuotta ikäraja rikos-oikeudellisena ikärajana, niin sehän ei tarkoita sitä, että alle 15-vuotias ei joutuisi toimen-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 116/2022 vp

piteitten ääreen. Meillä on lastensuojelu ja lastensuojelutoimenpiteet, ja ainakin sen tiedon perusteella, mitä minulla on, niin niissä maissa, joissa se rikosoikeuden vastuuikäraja on alhaisempi, niin yleensä ne toimenpiteet vastaavat niitä meidän lastensuojelun toimenpiteitä. Sitten on myös hyvä muistaa se, että hallitushan on käynnistänyt monta sellaista hanketta, jotka juuri puuttuvat näihin nuorten rikosten kanssa oireilevien käyttäytymiseen. Muun muassa täällä Vantaalla on semmoinen pilottihanke käynnistynyt, ja siitä on tulossa paljon hyvää tietoa, miten pystytään ennaltaehkäisemään tällaisia vahingollista rikoskierrettä.

Mutta itse tämä lakiesityshän nyt lähtee pakkokeinolainsäädännön parantamisesta, siitä, mitä silloin tehtiin 2014, ja tämä on siinä mielessä tärkeä ja tervetullut uudistus. Ja toivon myös, että lakivaliokunta paneutuu tähän huolellisesti ja käy myös kaikkia näitä kysymyksiä, jotka tähän asiaan liittyvät, sitten valiokunnassa tarkasti lävitse. Sitten on seuraavien eduskuntavaalien alla käytävä keskustelu myös näistä muista asioista, mutta ne eivät nyt liity juuri tähän lakiesitykseen. — Kiitoksia.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin lakivaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja hallintovaliokunnan on annettava lausunto.